

UOT 37.014

M.V.Abdullayeva
Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti
azeriteacher@yahoo.com

RIYAZİYYAT DƏRSLƏRİNDƏ VƏTƏNPƏRVƏRLİK HİSSLƏRİNİN AŞILANMASINDA BƏXTİYAR VAHABZADƏ POEZİYASININ ROLU

<https://doi.org/10.30546/2520-2049.73.2.2025.208>

Açar sözlər: Riyaziyyat dərsi, Bəxtiyar Vahabzadə poeziyası, fənlərarası integrasiya, vətənpərvərlik tərbiyəsi, fəal təlim metodları

Məqalədə riyaziyyat fənninin vətənpərvərlik tərbiyəsindəki rolu və onun ədəbiyyat, xüsusilə poeziya ilə integrasiya imkanlarından bəhs edilir. Tədqiqat Zəfər gününə aparan tarixdən əvvəl – torpaqlarımızın işğal altında olduğu illərdə, Bakı şəhəri 21 nömrəli tam orta məktəbin VII sinfində keçirilmiş həndəsə dərsi əsasında hazırlanmışdır. Bu dərslər yalnız elmi biliklərin öyrədilməsi ilə deyil, həm də şagirdlərdə vətənə sevgi, milli qürur və vətəndaşlıq məsuliyyəti hissələrinin aşılanması baxımından fərqlənir.

Tədqiqatın nəticələri təhsil mütəxəssisləri üçün, xüsusilə riyaziyyat müəllimləri, metodistlər və kurikulum tərtibçiləri üçün faydalıdır. Qeyd etmək lazımdır ki, Bəxtiyar Vahabzadə poeziyasının riyaziyyat dərslərinə integrasiyası əsasında hazırlanan bu dərslər nümunəsi həm fənlərarası əlaqələrin qurulması, həm də şagirdlərdə milli dəyərlərin formalaşdırılması baxımından səmərəli və tədris üçün nümunəvi bir modeldir.

М.В.Абдуллаева

РОЛЬ ПОЭЗИИ БАХТИЯРА ВАГАБЗАДЕ В РАЗВИТИИ ПАТРИОТИЧЕСКИХ ЧУВСТВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Ключевые слова: Урок математики, поэзия Бахтияра Вагабзаде, межпредметная интеграция, патриотическое воспитание, активные методы обучения

В статье рассматривается роль математики в патриотическом воспитании и возможности ее интеграции с литературой, особенно поэзией. Исследование подготовлено на основе урока геометрии, проведенного в VII классе средней школы № 21 города Баку, накануне Дня Победы - в годы, когда наши земли находились под оккупацией. Этот урок отличается не только преподаванием научных знаний, но и воспитанием у учащихся чувств любви к Родине, национальной гордости и гражданской ответственности. Результаты

исследования полезны для специалистов в области образования, особенно учителей математики, методистов и разработчиков учебных программ. Следует отметить, что данный пример урока, подготовленный на основе интеграции поэзии Бахтияра Вагабзаде на уроки математики, является эффективной и показательной моделью обучения как с точки зрения установления межпредметных связей, так и формирования у учащихся национальных ценностей.

M.V.Abdullayeva

THE ROLE OF BAKHTIYAR VAHABZADE'S POETRY IN DEVELOPING PATRIOTICAL FEELINGS IN MATHEMATICS LESSONS

Keywords: *Mathematics lesson, Bakhtiyar Vahabzadeh's poetry, interdisciplinary integration, patriotic education, active learning methods*

The article discusses the role of mathematics in patriotic education and its opportunities for integration with literature, especially poetry. The study was prepared on the basis of a geometry lesson held in the VII grade of secondary school No. 21 in Baku, before the date leading up to Victory Day, during the years when our lands were under occupation. This lesson is distinguished not only by the teaching of scientific knowledge but also by the instillation of feelings of love for the homeland, national pride, and civic responsibility in students.

The results of the study are useful for education specialists, especially mathematics teachers, methodologists, and curriculum developers. It should be noted that this lesson example, prepared on the basis of the integration of Bakhtiyar Vahabzadeh's poetry into mathematics lessons, is an effective and exemplary model for teaching both in terms of establishing interdisciplinary connections and forming national values in students.

Giriş

Müasir dövrdə təhsil yalnız bilik və bacarıqların ötürülməsi ilə kifayətlənməyib, şəxsiyyətin vətəndaş kimi formalaşması və mənəvi dəyərlərlə zənginləşməsi üçün əsas alətə çevrilmişdir. XXI əsrdə baş verən qlobal dəyişikliklər, sosial və mədəni dəyərlərdəki transformasiyalar insanın cəmiyyətdəki mövqeyinə yeni tələblər irəli sürür. Belə şəraitdə insan kapitalının formalaşmasında və sosial problemlərin həllində təhsil həlledici rol oynayır. Azərbaycan Respublikasının “Ümumi təhsil haqqında” Qanununun 13-cü maddəsində də vurğulandığı kimi, təhsil prosesi yalnız öyrədici deyil, eyni zamanda tərbiyəedici və inkişafetdirici xarakter daşımalıdır [3]. Bu isə o zaman mümkündür ki, fənlərarası inteqrasiyaya əsaslanan, milli və ümumbəşəri dəyərləri əks etdirən tədqiqat yönümlü tədris həyata keçirilsin.

Riyaziyyat fənni yalnız elmi məzmun daşımaqla kifayətlənmir, həm də şəxsi keyfiyyətlərin - məntiqi təfəkkür, obyektivlik, səbr və əzmkarlıq kimi insani dəyərlərin formalaşmasında mühüm vasitədir. Eyni zamanda, vətənpərvərlik, əməksevərlik və milli kimliyə bağlılıq kimi mənəvi keyfiyyətlərin tərbiyəsində də riyaziyyat dərslərinin imkanlarından səmərəli istifadə edilə bilər. İnkişaf etmiş ölkələrin təcrübəsi göstərir ki, fənlərarası integrasiya təlimin effektivliyini artırmaqla yanaşı, şagirdlərin dünyagörüşünü genişləndirir və təhsil prosesini həyatla daha sıx əlaqələndirir.

Bu baxımdan, riyaziyyat dərslərində Azərbaycan ədəbiyyatının, xüsusilə də milli vətənpərvərlik mövzusunda zəngin irsə malik olan şair Bəxtiyar Vahabzadənin poeziyasının tədrisə integrasiyası mühüm tərbiyəvi əhəmiyyət daşıyır. Bəxtiyar Vahabzadənin yaradıcılığında vətən sevgisi, milli kimlik və azadlıq idealları əsas yer tutur. Onun şeirləri şagirdlərdə vətənə bağlılıq, şəhidiyyətə hazır olma, milli-mənəvi dəyərlərə sədaqət kimi yüksək ideyaların formalaşmasında güclü emosional təsir gücünə malikdir.

Tədqiqatın aktuallığı: Azərbaycan Respublikasının ərazi bütövlüyünün təmin edilməsi ilə nəticələnmiş 44 günlük Vətən müharibəsi yeni tarixi mərhələnin əsasını qoymuş, ictimai şüurda milli birlik, vətən sevgisi və qürur hissini daha da gücləndirmişdir. Bu reallıq fonunda ümumtəhsil məktəblərində təlim-tərbiyə prosesinin əsas strateji vəzifələrindən biri kimi şagirdlərin vətəndaşlıq mövqeyinin möhkəmləndirilməsi, vətənpərvərlik hissələrinin inkişaf etdirilməsi xüsusi aktuallıq kəsb edir. Bu baxımdan, ümumi təhsildə fənlərarası integrasiya mexanizmlərinin tətbiqi vasitəsilə vətənpərvərlik tərbiyəsinin sistemli şəkildə reallaşdırılması pedaqoji cəhətdən zəruri və ictimai cəhətdən prioritet istiqamətlərdən biri hesab olunur.

Tədqiqatın məqsədi ümumtəhsil məktəblərin VII sinfində riyaziyyat dərslərində şagirdlərə vətənpərvərlik hissələrinin aşılmasında Bəxtiyar Vahabzadənin poeziyasından fənlərarası integrasiya vasitəsi kimi istifadə imkanlarını müəyyənləşdirməkdir. Eyni zamanda, riyaziyyat fənninin yalnız məntiqi biliklərin deyil, həm də milli-mənəvi dəyərlərin formalaşdırılması baxımından tərbiyəedici potensiala malik olduğunu nümayiş etdirməkdir.

Araşdırma

Azərbaycan torpaqlarının işğal altında olduğu dövrdə riyaziyyat dərslərində şagirdlərə yalnız riyazi bilik və bacarıqların deyil, eyni zamanda vətənə, doğma torpağa sevgi və hörmət hissələrinin aşılması təlim-tərbiyə prosesinin əsas istiqamətlərindən birinə çevrilmişdi. Bu kontekstdə Bakı şəhəri 21 nömrəli tam orta məktəbin VII sinfində keçirilmiş həndəsə dərsi nümunəsini araşdıraraq.

Dərsin mövzusu “Üçbucaqlar mövzusunun ümumiləşdirilmiş təkrarı” [4] idi. Təlim prosesinin məqsədi şagirdlərin müxtəlif-tərəfli, bərabərənli,

bərabərtərəfli və düzbucaqlı üçbucqlar və xassələri, üçbucqların bərabərlik əlamətləri, daxili və xarici bucaqları üzrə biliklərini ümumiləşdirmək, eyni zamanda tənqidi və yaradıcı təfəkkür bacarıqlarını inkişaf etdirmək və bununla yanaşı, onlarda vətənpərvərlik hisslərini formalaşdırmaq idi.

Dərs interaktiv təlim metodları əsasında qurulmuş, əsasən kollektiv və qrup işi, beyin həmləsi, problemli situasiyanın yaradılması, klaster, sinektika və müzakirə kimi fəal öyrənmə strategiyalarından istifadə olunmuşdur. Bu metodlar şagirdlərin təlim prosesində fəal iştirakını təmin etməklə onların həm elmi məzmunu mənimsəməsinə, həm də şəxsiyyətlərində milli-mənəvi dəyərlərin formalaşmasına şərait yaratmışdır.

Dərs fəal təlimin əsas prinsipləri [2] əsasında qurulmuşdu:

- **Şagirdyönümlü təlim** – dərslərin mərkəzində şagird dayanır; onun idrak maraqları, fərdi imkan və qabiliyyətləri əsas götürülür;
- **İnkişafyönümlü təlim** – təlim prosesi şagirdlərin potensial imkanlarını üzə çıxarmağa xidmət edir və bu imkanların reallaşdırılmasında müəllim istiqamətverici rol oynayır;
- **Qabaqlayıcı təlim** – cəmiyyətin inkişaf tendensiyaclarına uyğun gələcək nəsli hazırlamaq məqsədi daşıyır;
- **Əməkdaşlıq əsaslı təlim** – təlim prosesində müəllim və şagird qarşılıqlı hörmətə əsaslanan bərabər tərəfdaş kimi çıxış edirlər;
- **Qrup təlimi** – şagirdlərin qarşılıqlı əməkdaşlıq və ünsiyyət bacarıqlarını inkişaf etdirmək üçün onlar kiçik qruplarda fəaliyyətə cəlb edilir.

Dərs planlaşdırılarkən interaktiv təlimin aşağıdakı dörd əsas komponenti də nəzərə alındı:

1. Problemli situasiyaların yaradılması;
2. Dialoq və əməkdaşlıq şəraitində öyrənmənin təşkili;
3. Şagirdin tədqiqatçı, müəllimin isə istiqamətverici funksiyasında çıxış etməsi;
4. Psixoloji dəstək, qarşılıqlı hörmət və etimada əsaslanan təlim mühiti.

Dərsdə fəndaxili və fənlərarası inteqrasiya imkanlarından istifadə etməklə təlimin həm məzmun, həm də tərbiyəvi məqsədlərini reallaşdırmağa çalışdıq. Riyaziyyat fənninin fizika, kimya, informatika, coğrafiya və texnologiya kimi təbiət elmləri ilə inteqrasiya imkanları genişdir və bu yanaşma tədris prosesində tez-tez tətbiq olunur. Lakin riyaziyyatın ədəbiyyat fənni ilə əlaqələndirilməsi həm metodik baxımdan innovativ yanaşma sayılır, həm də şagirdlərdə dərslə marağı və fəallığı əhəmiyyətli dərəcədə artırır. Riyaziyyatın ədəbiyyat fənninə inteqrasiyası, xüsusilə riyaziyyat fənnini mənimsəmədə çətinlik çəkən şagirdlərin fəallığının artmasına, onların yaradıcı və estetik bacarıqlarının üzə çıxarılmasına zəmin yaradır.

Dərsin keçirilməsi üçün aşağıdakı tədris vəsaitlərindən və vasitələrdən [2] istifadə olunmuşdur:

- Şagirdləri qruplara ayırmaq üçün rəngli kağızlar;
- Qrup tapşırıqları yazılmış iş vərəqləri;
- Qiymətləndirmə meyarları yazılmış vərəqlər;
- Vatman kağızı və rəngli markerlər (qrafik işlər və təqdimatlar üçün);
- Bəxtiyar Vahabzadənin seçilmiş şeirlərindən ibarət materiallar;
- Müxtəlif növ üçbucaq fiqurlarının modelləri;
- Flipçart (qrupların təqdimat və ümumiləşdirmə işləri üçün).

Dərsin əvvəlində şagirdlərə müxtəlif üçbucaq formalı vizual materiallar təqdim olundu (Şəkil 1). Şagirdlər bu nümunələr əsasında üçbucaq formasının ətraf mühitdə geniş tətbiq olunduğunu müşahidə etdilər. Bu müşahidə əsasında müzakirə aparılaraq, şagirdlər bu faktı üçbucağın digər həndəsi fiqurlarla müqayisədə struktur baxımından daha möhkəm olması ilə əlaqələndirdilər. Belə ki, “üçbucaq deformasiyaya məruz qalmır, tərəfləri onun bucaqlarını unikal şəkildə təyin edir” – bu xassə riyaziyyatda “üçbucağın möhkəmliyi prinsipi” kimi tanınır və praktikada geniş tətbiq sahəsinə malikdir.

Şəkil 1.

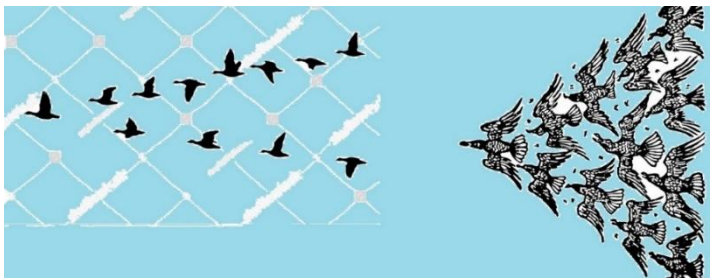
Memarlıq və mühəndislik sahələrində bu prinsipdən istifadə olunması geniş yayılmışdır. Üçbucağın sabit struktura malik olması, onun formanı saxlayan dayanıqlı fiqur kimi çıxış etməsinə səbəb olur. Məhz buna görə də memarlar üçbucaq formasını konstruktiv sabitliyin təmin olunmasında ən çox üstünlük verdikləri element kimi istifadə edirlər.

Dünyanın məşhur memarlıq abidələrində - Eyfel qülləsi, Böyük Giza Piramidaları, eləcə də Paris Luvr Muzeyinin Piramidası (Şəkil 2) üçbucaqlı strukturların dayanıqlığı və estetikliyi baxımından tətbiqi açıq şəkildə müşahidə olunur.

Şəkil 2. Eyfel qülləsi, Böyük Giza Piramidaları, Luvr Piramidası

Quşların uzun məsafəli köçləri zamanı müşahidə olunan uçuş forması da üçbucağın praktiki tətbiqinə dair maraqlı bir nümunədir. Belə ki, onlar bir ölkədən digərinə uçarkən və ya uzun məsafələr qət edərkən adətən, üçbucaq (və ya V şəklində) düzülürlər. Bu düzlükdə öndə bir lider quş uçur, onun arxasınca isə simmetrik şəkildə iki, üç, dörd və daha çox quş sıralanır. Bəzi hallarda, ikinci sıradan başlayaraq bütün quşlar elə mövqe tutur ki, hər biri qarşıdakı quşu görür və onun hərəkətinə uyğunlaşa bilir (Şəkil 3). Bu düzlülüş həm görmə bucağının qorunmasına, həm də aerodinamik müqavimətin azaldılmasına xidmət edir. Eyni zamanda, bu struktur quşların bir-birinə dəstək olaraq kollektiv təhlükəsizliyi təmin etmələrinə və mənzil başına uğurla çatmalarına şərait yaradır.

Şəkil 3. Quşların səmada uzaq məsafələrə uçuşu

Dərsin motivasiya mərhələsində şagirdlərin diqqətini cəlb etmək və onların dərsin əsas ideyalarına köklənməsini təmin etmək məqsədilə aşağıdakı suallar səsləndi “Bəs insanlar necə? Onlar da bir-birinə arxa-dayaq ola bilirlərmi? Cəmiyyətimizdə mehribanlıq və həmrəylik prinsipləri necə təzahür edir?”

Şagirdlər sual ətrafında müxtəlif fikirlərlə çıxış etdilər. Fikirlərin ümumiləşdirilməsi mərhələsində isə Bəxtiyar Vahabzadənin “Azərbaycan” [7] şeirindən seçilmiş bəndlər səsləndirildi. Bu bədii nümunə şagirdlərdə emosional təsir yaratmaqla yanaşı, həm milli-mənəvi dəyərlərin dərsin məzmununa inteqrasiyasına, həm də vətənpərvərlik mövzusunun aktual kontekstdə dərk olunmasına zəmin yaratdı:

**Nəfəsimiz – ulu Qorqud dədəmizin öz nəfəsi,
Mahnımızda yaşar bizim babaların addım səsi.
Bu torpaqda, bu diyarda dünən vardıq, bu gün varıq,
Biz keçmişə güvəndikcə gələcəyə addımlarıq.
Qardaşlıqdır şüarımız, biz həmişə əl tutanıq,
Düşmən bizə əl uzatsa, düşmənliliyi unudanıq.
Könlümüzdə bir vahiddir güneyimiz, quzeyimiz,
Vətən – bizim namusumuz, biz Vətənik, Vətən də biz.**

Bu poetik nümunənin dərstdə istifadəsi, yəni riyazi biliklərin mənəvi dəyərlərlə inteqrasiya edilməsi şagirdlərdə vətənpərvərlik tərbiyəsi baxımından motivasiya yaratmış oldu.

Tədqiqatın aparılması: Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gerbinin rənglərindən istifadə olunaraq şagirdlər dörd qrupa bölünür. Rəng seçimi şagirdlərin şəxsi seçiminə əsasən həyata keçirilir. Hər bir qrupa ad verilir və qrup liderləri təyin olunur. Daha sonra şagirdlərə seçdikləri rənglərin rəmzi mənaları ilə bağlı suallar ünvanlanır və müzakirələr aparılır.

Şagirdlərin diqqətinə çatdırılır ki, Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gerbi ölkəmizin müstəqilliyinin əsas atributlarından biri olmaqla, üzərində əks olunan ideyalar xalqımızın əmin-amanlıq, firavanlıq, xoşbəxtlik və səadət arzularını təcəssüm etdirir. Gerbdəki simvollar həmçinin "Müharibə istəmirik, lakin hər cür hücumdan müdafiəyə hazırıq" fikrini ifadə edir [9].

Tədqiqat iki mərhələdə həyata keçirildi.

I mərhələ – qruplararası nəzəri müzakirə: Bu mərhələdə şagirdlərə üçbucaqlar mövzusunə dair nəzəri biliklərin ümumiləşdirilməsinə yönəlmiş suallar təqdim olunur. Mövzu ətrafında qruplar arasında qarşılıqlı fikir mübadiləsi aparılır. Müzakirə aşağıdakı istiqamətverici suallar əsasında təşkil edilir:

1. Hansı fiqura üçbucaq deyilir?
2. Üçbucağın əsas elementləri hansılardır?
3. Tərəflərinin uzunluqlarına görə üçbucağın növləri hansılardır?
4. Üçbucağın perimetrini necə hesablamaq olar?

5. Median, tən bölənlər və hündürlük nədir? Hər biri üçbucağın hansı hissəsinə aiddir?
6. Bərabər üçbucaqların varlığı haqqında lemma nəyi ifadə edir?
7. Tusi-Paş aksiomu nəyi bildirir?
8. Üçbucaq bərabərsizliyi nədir? Tərəflər arasında hansı münasibət mövcuddur?
9. Bərabərliyə malik üçbucaq nədir? Onun bucaqları və xassələri nələrdir?
10. Bərabərliyə malik üçbucağın oturacağına bitişik bucaqlar haqqında düz və tərs teoremlər
11. Bərabərliyə malik üçbucağın medianı hansı xassəyə malikdir?
12. Üçbucaqların bərabərliyinin əlamətləri: TBT, BTB və TTT
13. Üçbucağın xarici bucağı və onun xassəsi
14. Xarici bucaqların cəmi haqqında teoremlər
15. Bərabərliyə malik üçbucaq nədir?
16. Bərabərliyə malik üçbucağın perimetri və bucaqları nə ilə xarakterizə olunur?
17. Bu tip üçbucağın əsas xassələri hansılardır?
18. Bərabərliyə malik üçbucağın daxili və xarici bucaqlarının cəmi nə qədərdir?
19. Üçbucağın bucaqlarına görə növləri hansılardır: itibucaqlı, korbucaqlı, düzbucaqlı?
20. Düzbucaqlı üçbucağın tərəfləri (katet, hipotenuz) necə ayırd edilir?
21. Düzbucaqlı üçbucağın iti bucaqlarının cəmi nəyə bərabərdir?
22. 30° bucağı olan düzbucaqlı üçbucağın xassəsi nədir?
23. Bərabərliyə malik düzbucaqlı üçbucağın iti bucaqları necə dərəcədir?
24. Düzbucaqlı üçbucaqların bərabərlik əlamətləri
25. Düzbucaqlı üçbucağın medianının xassəsi

Bu mərhələdə:

- Müəyyən edilmiş vaxt limiti daxilində qruplar qoyulmuş məsələləri müzakirə edir və cavablandırırlar;
- Qiymətləndirmə meyarları – cavabların düzgünlüyü, əməkdaşlıq və dinləmə bacarığı – şagirdlərin diqqətinə çatdırılır;
- Qruplar arasında qarşılıqlı sual-cavab təşviq edilir.

Müzakirə başa çatdıqdan sonra qruplar müəyyən olunmuş meyarlar əsasında formativ qiymətləndirilir.

II mərhələ – praktik fəaliyyət: Bu mərhələdə qruplara üçbucaqlar mövzusunə dair praktik tapşırıqlar təqdim olunur. Şagirdlər verilmiş məsələləri həll edir, nəticələri flipçartda qeyd edərək təqdim etməyə hazırlaşırlar.

Məsələləri həll edin:

- 1) Üçbucağın bucaqları 50° və 30° olduqda üçüncü bucağını tapın.
- 2) Bərabərliyə malik üçbucağın oturacağına bitişik bucağı 55° olduqda yan tərəfləri arasındakı bucağı tapın.

3) Üçbucağın iki xarici bucağı 100° və 150° -dir. Üçüncü xarici bucağı tapın.

4) Bərabərtərəfli ABC üçbucağının AD medianı çəkilmişdir. ABD üçbucağının bucaqlarını tapın.

Bu mərhələdə:

- Qiymətləndirmə meyarları elan edilir: tapşırıqların tam və düzgün yerinə yetirilməsi, qrup daxilində əməkdaşlıq, təqdimatın keyfiyyəti və vaxtdan səmərəli istifadə;
- Tapşırıqlar üçün ayrılmış vaxt limiti elan edilir;
- Müddət başa çatdıqda flipçartlar toplanır və qrupların işləri növbə ilə təqdimatlara uyğun olaraq lövhəyə yerləşdirilir;
- Hər bir qrup öz təqdimatını nümayiş etdirir və digər qrupların təqdimatlarını dinləyir.

Dərsdə tətbiq olunan fəaliyyətlər sayəsində şagirdlər nəzəri bilikləri praktik bacarıqlarla birləşdirir, əməkdaşlıq və təqdimat bacarıqları inkişaf etdirilir, eyni zamanda vətənpərvərlik və milli atributlara hörmət kimi tərbiyəvi dəyərlər də dərslərin mərkəzində yer alır.

Təqdimat və ümumiləşdirmə: Bu mərhələdə şagirdlər üçbucaqların bucaqlarına və tərəflərinə görə növləri, eləcə də bu növlərin xassələri barədə ümumiləşdirilmiş bilikləri səsləndirirlər. Hər bir qrup məsələlərin həllini lövhədə yazaraq izah edir, fikirlərini əsaslandırır. Qrup üzvləri bir-birinin çıxışını diqqətlə dinləyir, zərurət olduqda fikirlərini bildirir və şərhlər verirlər. Bu mərhələdə şagirdlər öz fikirlərini sərbəst şəkildə ifadə etmək, arqumentlərlə çıxış etmək və qarşılıqlı müzakirə aparmaq bacarıqlarını inkişaf etdirirlər.

Müzakirə zamanı qaldırılan suallar cavablandırılır və cavablar birgə təhlil edilir. Beləliklə, dərslərin əsas mövzusu olan “Üçbucaqlara aid ümumiləşdirilmiş təkrar” əməkdaşlıq və qarşılıqlı hörmət şəraitində, planlaşdırılan təlim məqsədlərinə uyğun şəkildə tamamlanır. Dərslərin sonunda şagirdlərin diqqətinə bir daha çatdırılır ki, həndəsi fiqurlar içərisində üçbucaq ən sabit və möhkəm quruluşa malik olanıdır.

(Qeyd: Bu dərs torpaqlarımızın işğal altında olduğu bir dövrdə keçirilmişdir. Tədrisin milli-mənəvi tərbiyə ilə uzlaşdırılması, həmin dövrdə şagirdlərdə vətən sevgisinin və qələbə ruhunun aşılmasına xidmət etmişdir).

Müəllim şagirdlərə müraciət edir: "Əziz şagirdlər, əgər biz elmi biliklərə dərinlən yiyələnsək, bir-birimizə arxa-dayaq olsaq, birlik və mehribanlıq içində yaşasaq, biz də möhkəm bir üçbucaq kimi ola bilərik. Elə bu ruhla, sizin gücünüz və biliyiniz sayəsində, torpaqlarımızı düşməndən azad edə bilərik. Qoy bu dərslərimiz Qarabağda davam edən müharibəyə mənəvi etiraz və azadlıq arzusu ilə dolu bir mesaj olsun!"

Bəxtiyar Vahabzadənin 1993-cü ildə qələmə aldığı “Qalx ayağa” şeiri [7] səsləndirilir:

**Vətən oğlu, maya tutmuş sənin qanın
Bu torpaqdan, bu Vətəndən.
Qalx ayağa,
İmdad umur Vətən səndən.
SİNƏMİZLƏ OD-ALOVU BİZ YARMASAQ,
İTİRİLƏN TORPAQLARI QAYTARMASAQ,
Vətən bizi bağışlamaz,
Torpaq bizi bağışlamaz.**

**Qalx ayağa!
Ayağını ürəklə vur bu torpağa.
Sən qalxdıqca böyüyəcək,
Düşmənin sə kiçiləcək.
Düşmən dönüb indi səni
qabağında dağ biləcək.
Vətən oğlu, maya tutmuş sənin qanın
Bu torpaqdan, bu Vətəndən.
Qalx ayağa,
İmdad umur Vətən səndən.**

Dərsin sonunda şagirdlər əvvəlcədən elan edilmiş meyarlar əsasında qiymətləndirilir. Qrupların bilik və bacarıqları, qarşılıqlı əməkdaşlıq səviyyəsi və təqdimatın keyfiyyəti əsas götürülür. Ən yüksək nəticə göstərən qrup qalib elan olunur və mükafatlandırılır.

Sonra dərsin refleksiya mərhələsinə keçilir. Bu mərhələdə şagirdlərə aşağıdakı kimi yönəldici suallar ünvanlanır:

- Bu gün dərsdə nə öyrəndik?
- Hansı tapşırıq sizə daha maraqlı və yadda qalan oldu?
- Üçbucağın həyatla və vətən anlayışı ilə əlaqəsi nədir?
- Qrup işində əməkdaşlıq və qarşılıqlı dəstək nə dərəcədə vacibdir?

Şagirdlər öz fikirlərini sərbəst ifadə edir, dərs ərzində əldə etdikləri mövzuya aid bilikləri və vətənpərvərlik dəyərləri ilə bağlı anlayışları ümumiləşdirirlər. Dərsin sonunda müəllim ümumiləşdirici nitqlə çıxış edir və Bəxtiyar Vahabzadənin 1992-ci ildə yazdığı vətənpərvərlik ruhlu misralarla [7] dərsi bədii şəkildə tamamlayır:

**Vətən eşqindən ucalсын bütün istəklərimiz,
Yaşasın arzuda, məqsəddə, təmənnada Vətən!**

Nəticə

Təlim prosesinin əsas komponentlərindən biri olan dərs yalnız bilik, bacarıq və vərdislərin formalaşdırılması ilə kifayətlənmir, eyni zamanda şagirdlərin zehni, estetik, məənəvi və fiziki inkişafı üçün şərait yaradan

tərbiyəedici mühitin formalaşmasına xidmət edir. Bu baxımdan, ümumtəhsil məktəblərində tədris olunan bütün fənlərdə, o cümlədən riyaziyyat fənninin tədrisində milli-mənəvi dəyərlərin, tariximizin, mədəni irsimizin və vətənpərvərlik ruhunun təbliğinə xüsusi yer ayrılması olduqca vacibdir. Belə yanaşma şagirdlərin əsil vətəndaş mövqeyi formalaşdırmalarına və vətənə bağlı, milli kimliyi dərk edən gənclər kimi yetişmələrinə zəmin yaradır.

Riyaziyyat fənninin ədəbiyyatla, xüsusilə poeziya ilə əlaqələndirilməsi müəllimdən yaradıcılıq və metodik bacarıq tələb etsə də belə yanaşma şagirdlərə riyazi bilikləri daha yaxşı mənimsəməyə kömək edir və eyni zamanda onların estetik zövqünü və mənəvi düşüncə tərzini inkişaf etdirir. Bu baxımdan, Bəxtiyar Vahabzadənin zəngin poeziya irsindən məqsədyönlü şəkildə istifadə dərsin tərbiyəedici funksiyasını artırır, şagirdlərdə Vətən məhəbbət, milli qürur və Vətən uğrunda fədakarlıq kimi dəyərlərin formalaşmasına xidmət edir.

ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycan Respublikasının ümumtəhsil məktəbləri üçün riyaziyyat fənni üzrə təhsil proqramı (kurikulumu) (I-XI siniflər). Bakı, 2013.
2. Abdullayeva M. Riyaziyyatın tədrisi metodikası-1. Bakı, «Elm və təhsil», 2020, 208 s.
3. Ümumi təhsil haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu, 2019.
4. Mərdanov M. və b. "Həndəsə, 7-ci sinif üçün dərslik" Bakı, Çapıoğlu, 2003, 160 səh.
5. Vahabzadə B. Seçilmiş əsərləri. İki cildə, I cild (Poemalar). Bakı, «Öndər nəşriyyat», 2004, 328 s.
6. Vahabzadə B. Seçilmiş əsərləri. İki cildə, II cild (Poemalar). Bakı, «Öndər nəşriyyat», 2004, 320 s.
7. Vahabzadə B. Əsərləri. On iki cildə, VI cild (1990-1999). Bakı, «Elm», 2008, - 738 s.
8. <https://www.e-derslik.edu.az/portal/>
9. <https://oxucumedia.blogspot.com/p/dovlt-rmzlri.html>

Redaksiyaya daxil olub 09.01.2025